

क्र. पोमसं/४१/नाहसं/टे.नं.२/शासन परिपत्रक/
संकेतस्थळ/ 55/153 /२०१९
महाराष्ट्र राज्य पोलीस मुख्यालय,
शहीद भगतसिंग मार्ग, कुलाबा,
मुंबई - ४०० ००१.
दिनांक :- 25/०४/२०१९.

प्रति,

मा. पोलीस महासंचालक,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

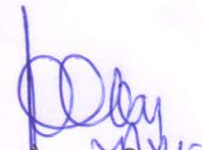
(लक्षवेध :- पोलीस निरीक्षक, संगणक कक्ष, पोमसं कार्यालय, मुंबई.)

विषय :- अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातीतील लोकांवर होणाऱ्या अन्यायास प्रतिबंध
करण्यासाठी मार्गदर्शक सूचना.

संदर्भ :- क्र. संकीर्ण-२०१९/प्र.क्र.१२२/सामासु, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग,
मंत्रालय, मुंबई, दिनांक ०४/०४/२०१९.

.....

उपरोक्त विषय व संदर्भास अनुसरून कळविण्यात येते की, अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातीतील लोकांवर होणाऱ्या अन्यायास प्रतिबंध करण्यासाठी मार्गदर्शक सूचना या संदर्भात शासनाने निर्गमित केलेले शासन परिपत्रक गृह विभाग क्र. एनएचआरसी-०६१८/प्र.क्र. १३६/पोल-१४, दिनांक २६/०२/२०१९ ची प्रत सोबत जोडण्यात आली असून, सदर परिपत्रक www.mahapolice.gov.in या संकेतस्थळावर प्रसारित करण्यांत यावे, ही विनंती.

(किसर खालिद)

विशेष पोलीस महानिरीक्षक,
नागरी हक्क संरक्षण,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई.

अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित
जमातीतील लोकांवर होणा-या
अन्यायास प्रतिबंध करण्यासाठी
मार्गदर्शक सूचना

महाराष्ट्र शासन

गृह विभाग,

शासन परिपत्रक क्र. एनएचआरसी-०६१८/प्रक्र १३६/पोल-१४

दुसरा मजला, मुख्य इमारत,

मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई- ४०००३२

दिनांक- २६ फेब्रुवारी, २०१९

संदर्भ :- राष्ट्रीय मानव अधिकार आयोग, नवी दिल्ली यांनी प्रकरण क्र.
१२०७/१३/१२/२०१८-युसी मध्ये दिनांक २४.१२.२०१८ च्या
पत्रान्वये दिलेले निर्देश.

परिपत्रक

“तीन दलित मुलांना गावातील विहिरीत पोहल्याने नग्न करून मारहाण झाल्याबाबत” या शिर्षकाखाली दिनांक १५.०६.२०१८ रोजीच्या इंडीयन एक्सप्रेस या इंग्रजी वृत्तपत्रात प्रसिध्द झालेल्या बातमीची राष्ट्रीय मानव अधिकार आयोगाने स्वाधीकारे दखल घेतली होती. राष्ट्रीय मानव अधिकार आयोगाने मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांना सदर घटनेची पुनरावृत्ती टाळण्याच्या अनुषंगाने अशा घटनांवर विशेषतः अशा संवेदनशील भागामध्ये लक्ष ठेवण्याच्या अनुषंगाने संबंधित प्राधिकार्यांना मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्याचे निदेश दिले आहेत.

उपरोक्त नमुद निरिक्षणांती खालील सूचना निर्गमित करण्यांत येत आहे. सदर सूचनांचे सर्व संबंधित प्राधिकारी यांनी कार्यासक्तीने/तत्परतेने पालन करावे.

अनुसूचित जाती आणि जमातीचे प्राबल्य असणा-या क्षेत्रात कायदा-सुव्यवस्था तसेच शांतता राखण्यासंदर्भात सर्वतोपरी आवश्यक कार्यवाही संबंधित जिल्हा प्रशासनाची आहे. अनुसूचित जाती/जमातीतील लोकांवर होणा-या अन्यायास प्रतिबंध करण्यासाठी --

१. ज्या भागात अॅट्रासिटीविषयक घटना होऊ शकतात किंवा अशा घटनांची पुनरावृत्ती होवून सदर कायद्यातर्गत गुन्हा घडण्याची धास्ती आहे अशी संवेदनशील क्षेत्रे जिल्हा प्रशासनाने निश्चित करावीत.
२. संबंधित जिल्हादंडाधिकारी आणि जिल्हा पोलीस अधीक्षक/पोलीस आयुक्त किंवा अन्य अधिकारी यांनी अशा निश्चित केलेल्या संवेदनशील क्षेत्रास भेट देऊन तेथील कायदा व सुव्यवस्थेचा आढावा घ्यावा.
३. आवश्यकतेनुसार निश्चित केलेल्या संवेदनशील क्षेत्रात अनुसूचित जाती/जमातीचे सदस्य नसलेल्या व्यक्ती, त्यांचे जवळचे नातेवाईक, नोकर, कौटुंबिक मित्र इत्यादीना देण्यात आलेले शस्त्र परवाने रद्द करून ते शासन शस्त्रागारात जमा करावे.

४. सर्व बेकायदेशीर हत्यारे जप्त करावीत आणि बेकायदेशीर हत्यांंच्या निर्मितीस प्रतिबंध करण्यात यावा.
५. लोकांची जिवीत तसेच वित्तीय सुरक्षा सुनिश्चित करण्याकरिता अनुसूचित जाती/जमातीतील सदस्यांना आवश्यकतेनुसार शस्त्र परवाने देण्यात यावेत.
६. अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमाती (अत्याचारास प्रतिबंध) नियम १९९५ मधील तरतुदींची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यासाठी जिल्हा तसेच उपविभाग स्तरावर किंवा इतर समितींचे आवश्यकतेनुसार गठण करण्यात यावे.
७. अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमाती (अत्याचारास प्रतिबंध) नियम १९९५ तरतुदींची प्रभावी अंमलबजावणी करण्यासंदर्भात उपाययोजना सुचविण्याकरीता दक्षता आणि नियंत्रण समितीची स्थापना करावी.
८. अनुसूचित जाती/जमातीतील लोकांना त्यांचे हक्क आणि राज्य आणि केंद्र शासनाचे विविध कायदे, नियम व त्याखालील विविध योजनांतर्गत त्यांना असलेले संरक्षण इत्यादीबाबत शिक्षित करण्यासाठी जनजागृती केंद्राची स्थापना करण्यात यावी आणि निश्चित केलेल्या संवेदनशील क्षेत्रात किंवा इतर क्षेत्रात कार्यशाळांचे आयोजन करण्यात यावे.
९. जनजागृती केंद्राची स्थापना व व्यवस्था करणे, कार्यशाळांचे आयोजन करणे याकरीता आवश्यक वित्तीय तसेच इतर सहाय्य देऊन गैर-सरकारी संस्थांना (NGO) प्रोत्साहन देण्यात यावे.
१०. निश्चित केलेल्या संवेदनशील भागात आवश्यकतेनुसार विशेष पोलीस दल तैनात करण्यात यावे.
११. अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमाती (अत्याचारास प्रतिबंध) नियम १९९५ मधील तरतुदी आणि त्या अंतर्गत दाखल झालेल्या प्रकरणांसह उपरोक्त नमुद गठीत केलेल्या समित्या, तपासी अधिकारी, विशेष सरकारी वकील व इतर पोलीस अधिकारी यांनी केलेल्या कार्यवाहीचा कायदा व सुव्यवस्थेसह दर तिमाहीस आढावा घेण्यात यावा.
१२. अॅट्रासिटीविषयक घटना घडलेल्या क्षेत्रास, तेथील जिवीत व वित्त हानीचा आढावा घेवून नुकसान भरपाई देण्याच्या दृष्टीने पिडीत व्यक्ती/त्यांचे कुटूंबातील सदस्य आणि त्यांचेवर अवलंबून असलेल्या व्यक्तींची यादी तयार करण्यासाठी संबंधित जिल्हादंडाधिकारी आणि पोलीस अधीक्षक/पोलीस आयुक्त भेट देतील.
१३. संबंधित पोलीस स्टेशन मध्ये प्रथम खबरी अहवाल नोंदविण्यात आला असल्याची तसेच संबंधित दोषींना पकडण्यासाठी उपाययोजना करण्यात येत असल्याची संबंधित पोलीस अधीक्षक/पोलीस आयुक्त यांनी खात्री करावी.
१४. अॅट्रासिटीची घटना घडल्यानंतर संबंधित पोलीस अधीक्षक/पोलीस आयुक्त तात्काळ घटना स्थळाचे निरीक्षण करून आवश्यकतेनुसार प्रतिबंधक उपाययोजना करतील. तसेच, घटनेची चौकशी करण्यासाठी तपासी अधिकारी नेमुन आवश्यकतेनुसार पुरेसे पोलीस बळ तैनात करतील.
१५. संबंधित जिल्हादंडाधिकारी, उपविभागीय दंडाधिकारी किंवा इतर कोणताही कार्यकारी दंडाधिकारी अॅट्रासिटीच्या घटनेतील पिडीत व त्यावर अवलंबून असलेल्या लोकांना सात दिवसांच्या कालावधीत रोख रक्कम किंवा वस्तु किंवा दोन्ही स्वरूपात मदत उपलब्ध करून देण्यासाठी आवश्यक प्रशासकीय व इतर उपाययोजना करतील. सदर मदत अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमाती (अत्याचारास प्रतिबंध) नियम, १९९५ सोबत जोडलेल्या अनुसूचीच्या परिशिष्ट-एक आणि दोन मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे

उपलब्ध करण्यात यावी. त्यामध्ये अन्न, पाणी, कपडे, निवारा, वैद्यकीय मदत व इतर आवश्यक बाबींचा समावेश असावा.

१६. जिल्हादंडाधिकारी, उप विभागीय दंडाधिकारी, कार्यकारी दंडाधिकारी किंवा पोलीस उप अधीक्षक दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेला इतर कोणताही पोलीस अधिकारी त्याला माहिती मिळाल्यानंतर त्याने आवश्यकतेनुसार केलेल्या चौकशीअंती, त्याचे अधिकार क्षेत्रातील स्थानिक जागेत राहत असलेल्या किंवा अशा जागेस वारंवार भेट देण्याच्या अनुसूचित जाती, जमातीशी संबंधित नसलेली व्यक्ती किंवा व्यक्तींचा समूह यांचेकडून अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमाती (अत्याचारास प्रतिबंध) नियम १९९५ अंतर्गत एखादा गुन्हा घडण्याची किंवा गुन्हा करण्याची धमकी दिल्याची त्याची खात्री झाल्यास आणि पुढील कार्यवाही करण्यास पुरेसा आधार असल्याचे मत बनल्यास असे क्षेत्र अॅट्रॉसिटी विषयक संवेदनशील म्हणून घोषित करून तेथे शांतता आणि चांगले वर्तन, कायदा- सुव्यवस्था राखण्यासाठी आवश्यक प्रतिबंधक कार्यवाही करील.

१७. अॅट्रॉसिटीविषयक घटनेतील पिडीतांना न्याय देण्याच्या अनुषंगाने जिल्हाधिकारी तसेच, उपविभागीय दंडाधिकारी हे जिल्हास्तरावर तसेच उपविभाग स्तरावरील दक्षता समित्या, नियंत्रण समित्या यांच्यासमवेत नियमित बैठका आयोजित करतील. तसेच, आवश्यकतेनुसार विशेष सरकारी वकीलांची नियुक्ती करतील.

१८. अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमाती (अत्याचारास प्रतिबंध) नियम १९९५ मधील तरतुदींची प्रभावी अंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टीने या भागात कार्यरत असलेल्या पोलीस अधिका-यांचे प्रशिक्षण शिबीर तसेच क्षमताबांधणी शिबीर आयोजित करण्याकरीता सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग तसेच आदिवासी विकास विभागाने त्याचे अर्थसंकल्पीय तरतुदीतून पोलीस विभागास आर्थिक सहाय्य करावे.

१९. अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमाती (अत्याचारास प्रतिबंध) नियम १९९५ मधील तरतुदींची माहिती करून देण्यासाठी सर्व संबंधित प्रशिक्षण संस्थांनी पोलीस अधिकारी/प्रशिक्षणार्थी पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांच्याकरीता प्रशिक्षण सत्र आयोजित करावे.

२०. विभागीय आयुक्तांनी त्यांच्या अधिपत्याखालील अधिकारी /कर्मचारी यांचेसाठी अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमाती (अत्याचारास प्रतिबंध) नियम १९९५ सोबतच्या अनुसूचीतील तरतुदींच्या अंमलबजावणी संदर्भात प्रशिक्षण आयोजित करावे.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१९०२२७१७१७३५३८२९ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

**Dinesh Kumar
Jain**

Digitally signed by Dinesh Kumar Jain
DN: CN = Dinesh Kumar Jain, C = IN, S =
Maharashtra, O = Government Of Maharashtra,
OU = Chief Secretary Department
Date: 2019.02.27 17:24:24 +05'30'

(दिनेश कुमार जैन)

मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य

प्रत- माहिती तथा आवश्यक कार्यवाहीस्तव

१. प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय, मुंबई.

